بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ، وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُـوذُ بِاللَّه مِنْ شُـرُورِ أَنْفُسِـنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَـادِيَ لَـهُ؛ وَأَشْـهَدُ أَنْ لَا إِلَـهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْـدَهُ لَا شَـرِيكَ لَـهُ؛ وَأَشْـهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْـدُهُ وَرَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ.

فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّـهِ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَـلَّى اللَّـــهُ عَلَيْـهِ وعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ، وَشَـرَّ الْأُمُـورِ مُحْـدَثَاتُهَا، وَكُـلَّ مُحْدَثَـةٍ بِدْعَـة، وَكُـلَّ بِدْعَـةٍ ضَلَالَة، وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ. أَمَّا بَعْدُ:

بەیارمەتی الله تعالی دەست دەکەین بە ڕوونکردنەوەی چەند بابەتێک لەسەر حـوکمی الله سبحانه و تعالی لە ئایەتی (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنـزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَـافِرُونَ)المائـدة ٤٤، بەڕێزان ئەوەی لەم نوسراوە دەینوسین تەنها نقڵکردنی وتە و بیروبۆچونی زانایان و زانایانی سەلەفە لەسەر بابەتەکە، داواکارم لە الله تعـالی یارمـەتیمان بـدات و حـەق بخاتە سەر زمانمان وە یارمەتی دەرمانبێت لە گەیاندنی هـەق وە بمانخاتـە ڕیـزی ئـەو کەسانەی کە هەوڵی گەڕانەوەی حوکمی بەهەقی خۆی -الله تعالی- ئەدەن.

بەڕێزان لەم نوسراوەدا ئەم بابەتانە ڕووندەکەینەوە:

» ئەصڵ لە ئایەتەکە کفری گەورەیە یان بچوک؟!

» ترک چیە و حوکمی ئەو کەسەی تەرکی حوکمی الله دەکات؟

» تبدیل چیە و حوکمی ئەو کەسەی تبدیلی حوکمی الله ؟

» تشریع چیە و حوکمی ئەو کەسەی تشریع دەکات لە حوکمێک کە الله دایناوە؟

»» ئەصڵ لە ئایەتەکە چی جۆرە کوفرێکە؟!

» ئەم ئایەتە پیرۆزە لەسەر یەهودیەکان هاتە خوارەوە کە تبدیلی حوکمی الله تعالی یان کردبوو کە حوکمی زیناکاریان لە ڕەجمەوە گۆڕیبوو بۆ (التحميم والجلد)، ئایەتەکە گشتیە موسڵمانانیش دەگرێتەوە چونکە خطابەکە بۆ پێغەمبەرە (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمووێت: يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ...، وە هەروەها دەفەرموێت: _ومن لم يحكم: واتە هەرکەسێک_ کەواتە هەموو کەسێک بە گشتی دەگرێتەوە.

الله تعالی دەفەرمووێت: (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) المائدة ٤٤، واتە: هەرکەسێک حوکم و بڕیار نەدات بەو کتابەی الله ناردوویەتی، ئەوە ئەو کەسانە بێباوەڕن(کافرن).

» ئەصڵ لە ئایەتەکە (كفر اكبر)ــە کوفری گەورەیە:

_وشەکە (ال) لەسەرە و (ال الاستغراقية) کە چووە سەر هەر اسمێک ئەوا هەموو مانا و جۆرەکانی ئەو اسمە وەردەگرێت، وشەی الكافرون لە ئایەتەکە هەموو جۆرێکی کوفر دەگرێتەوە، هەر وشەیەکی کفر (ال) تعريف چوبێتە سەر ئەوە مەبەستی کوفری گەورەیە، هەروەک شێخ ئیسلام ابن تیمیە – رحمه الله – لە _ اقتضاء الصراط المستقيم _ فەرموویەتی.

_ هەر نەصێک لە قورئان و حدیث بە لەفزی کفر هاتبێت کفری گەورەیە ئیلا مەگەر نەصێکی تر هاتبێت تەخصیصی ظاهیرەکەی بکات لە کفری گەورە بۆ کفری بچوک بۆ ئەوەی ڕوون بێتەوە، دەچینە خزمەت حدیثێکی پێغەمبەر _صلى الله عليه وسلم _

پێغەمبەر _صلی الله علیه وسلم_ دەفەرموویێت: (سباب المسلم فسوق وقتاله کفر) رواه البخاری

جنێودان بە موسوڵمان فاسقیە و شەڕکردن لەگەڵی و کوشتنی کفرە. لێرە شەرکردن لەگەڵ موسوڵمان کوفرە جا ئەگەر بێت و هیچ نەصێکی ترمان نەبێت تەنها ئەم نەصە هەبێت ئەوە بە دڵنیایەوە کوفری گەورەیە و نەفی ئیمانی لێ کردووین بەڵام ئەگەر سەیری قورئان و سوننەت بکەین دەبینین چەندین نەصی ترمان هەیە شەڕ و کوشتنی بە کوفر ناو نەبردووە بەڵکو نەفی ئیمانیشی لێ نەکردوون و بە ئیماندار ناوی بردوون، هەروەک الله تعالی ئەفەرموویێت: (وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا... ئەگەر دوو کۆمەڵ لە ئیمانداران شەڕ و کوشتاری یەکتریان کرد ئەوە سوڵحیان بکەن....) لێرە الله ئەو موسڵمانانەی شەڕی یەکتری ئەکەن بە کافری دانەناون و ناوی لێناون ئیماندار جا ئەم ئایەتە تەخصیصی فەرموودەکە دەکات و ئەو کفرەی لە فەرموودەکە هاتووە دەیکات بە کوفری بچوک و بکەرەکەی لە بازنەی ئیسلام ناباتە دەرەوە. نمونە زۆرە بەڵام بۆ ئەوەی بابەتەکە درێژ نەبێتەوە نایهێنینەوە.

_ وە فەهم و تێگەیشتنی صەحابە بۆ وشەی کوفر وابوە و وا لێی تێگەیشتونە کە کوفر گەورە بێت:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "أُرِيتُ النَّارَ فَإِذَا أَكْثَرُ أَهْلِهَا النِّسَاءُ يَكْفُرْنَ ، قِيلَ أَيَكْفُرْنَ بِاللَّهِ ، قَالَ يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ". رواه البخاري ومسلم.

پێغەمبەر – صلی الله علیه وسلم – دەفەرموویێت: سەیری ئاگری جەهەننەمم کرد زۆربەی ئەهلی جەهەننەم ئافرەتان بوون بەهۆی ئەوەی – کوفر – ئەکەن، سەحابەکان ووتیان – ئایا کفر بە الله ئەکەن – پێغەمبەر – صلی الله علیه وسلم – فەرمووی کوفری نیعمەت ئەکەن شوکرانە بژێرنین ، ئەگەر یەک ساڵ چاکە لەگەڵ ئافرەت بکەی ئەگەر یەک شتت لێ ببینێت ئەڵێت هەرگیز هیچ خێرم لێت نەبینیوە.

_ لێرە سەرنج بدە!

پێغەمبەر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فەرمووی زۆرینەی خەڵکی جەهەننەم ئافرەتانن چونکە کفر ئەکەن، هاوەڵە بەڕێزەکانی وا تێگەیشتن کە مەبەستی کوفرە بە الله هەرلەبەر ئەوە فەرموویان (أیکفرن بالله) بەڵام پێغەمبەر – صلی الله علیه وسلم ـ صەرفی ظاهیرەکەی کرد و فەرمووی نەخێر (یکفرن العشیر و یکفرن الاحسان)

ئەمەش مانای وایە هاوەڵانیش هەرکاتێک گوێیان لە ظاهیری وشەی کوفر بوبێت بە کوفری گەورە تێگەیشتوون ئەگەرنا نەیان ئەپرسی أیکفرن بالله.

» کەواتە ئەصڵ لە ئایەتی (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) کفری گەورەیە و خاوەنەکەی لە بازنەی ئیسلام دەباتە دەرەوە وە هیچ نەصێکمان نیە لە قورئان و حدیث کە تخصیصی ئەم کوفرە بکات و بیکات بە کوفری بچوک هەروەک و مورجیئەکان دەیڵێن کە کفری عەمەلیە و _کفر دون کفرە_ واتە کفری بچوکە وە وتەکەیان بەستوەتەوە بەو وتەی _کفر دون کفر_ گوایە ئەمە قەولی ابن عباس لە کاتێکدا کە سەلماوە هەموو ڕێگاکانی ئەم وتەیە کە دەگاتەوە بە ابن عباس لاوازە و ابن عباس قسەی وای نەوتوە ... ئەگەر وادانێین وتەی ابن عباسیش بێت ناتوانێت تخصیصی ئایەتەکە بکات وتەی سەحابی تخصیصی وتەی پێغەمبەر _صلی الله و علیه و سلم_ ناکات چ جای وتەی الله تعالی، لەگەڵ ئەوەی وتمان کە وتەکە وتەی ابن عباس نیە و لاوازە لە ابن عباسەوە کە وای فەرموو بێت. وە هەروەها ئەم وتەیەیش نابێتە بەڵگە بۆ ئەوەی کە ئەصڵ لە ئایەتەکە کوفری بچوک بێت، زانایانی سلف کە ئەم وتەیان وتوە تەنها بۆ هەندێک حاڵەت بووە وەک تەرک کردنی حوکمی الله بۆ هەواوئارەزوو یان بۆ بەرتیل جار جارێک، نەک ئەوەی کە بەتەواوی تەرکی حوکمی الله بکرێت یان حوکمی الله بگۆرێت(تبدیل)ی بکات بە حوکمێکی تر.

»« ترک چیە و حوکمی ئەو کەسەی تەرکی حوکمی الله دەکات:

» لێرە دوو بابەت هەیە کە نابێت تێکەڵ بکرێت کە ئەویش بابەتی (ترک و تبدیل).

» ئێستا دێینە سەر ئایەتەکە بزانین باسی چی دەکات (ترک یان تبدیل): (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ)، ئایەتەکە باسی _ترک_ دەکات نەک _تبدیل_ چونکە دەفەرموێت _ومن لم یحکم بما انزل الله_ واتە: هەر کەس حوکم نەکات بەوەی الله دایبەزاندوە، واتە ئەوەی تەرکی حوکمی الله بکات. نەی وتووە _من حکم بغیر ما انزل الله_ ئەوەی حوکم بکات بە جگە لە ئەوەی الله دایبەزاندوە غیری حوکمی الله واتە حوکمێکی تر ! ئەمە لێرا تبدیل و گۆرین دەگرێتەوە. کەواتە ئایەتەکە باسی تەرک و وازهێنان لە حوکمی الله دەکات.

- ترک: وازهێنان، لە جێبەجێکردنی حوکمی الله.

- تبدیل: واتە گۆرین ی حوکمی الله بە هەر حکمێکی تر.

(تەرک تبدیل نیە بەڵام هەمووتبدیل ێک تەرکیش دەگرێتەوە) چونکە کە حوکمی الله گۆڕا لەهەمان کاتدا تەرکی حوکمەکەیش کراوە و وازی لێهێنراوە.

» حوکمی ئەو کەسەی تەرکی حوکمی الله دەکات وە ئەو کەسەی کە تبدیلی حوکمی الله دەکات:

» ئەگەر کەسێک تەرکی حوکمی الله تعالی بکات _جار جارێک_ نەک (بەتەواوی تەرکی بکات یان تبدیلی بکات و بیگۆرێت)، ئەوە خیلاف لە نێوان ئەهلی عیلم کە کافرە و لە ئیسلام دەرئەچێت یان کفری بچوکە و دەرناچێت لە ئیسلام.

جوان سەرنج بدەن..!

» شێخی موجاهید _ترکي بن مبارك البنعلي تقبله الله_ لە شەرحی نواقض الاسلام لە برگەی دووەم باسی خیلافەکە دەکات بەم شێوە:

الدركة الثانية التي شر من هذه الدركة: أن يحكم الحاكم بكتاب الله وبسنة رسوله -صلى الله عليه وسلم-، ويكون مرجعه في ذلك الكتاب والسنة، ولكنه في مسألة من المسائل أو قضية من القضايا أو واقعة من الوقائع أو نازلة من النوازل، حكم فيها بغري ما أنزل الله: لشهوة أو رشوة أو قرابة أو عداوة أو لغيرذلك من الاسباب؛ فهذه الصورة التي هي ان يحكم في قضية أو قضايا، واقعة أو وقائع بغَير ما انزل الله _سبحانه وتعالى_

دون ان يبدل او يشرع: فهذه مسألة خيلافية بين أهل العلم، بعض أهل العلم كفر بها، كعبد عبدالله بن مسعود -رضى الله عنه وأرضاه- كما روى ذلك الامام ـ الطبراني -رحمه الله- عنه ، وقال الامام ـ ابن حجر الهيثمي كما في الزواجر بإسناد صحيح، سئل – عبدالله بن مسعود رضى الله عنه- عن الرشوة، فقال – هي السُّحت - فقالوا: في الحكم؟ قال: - ذالك الكفر -، سئل عن الرشوة في الحكم، فقال: ذلك كفر، وعرّف الكفر ب(ال) التعريف....

» إذن عبدالله بن مسعود -رضى الله عنه وأرضاه- يرى أن هذه الصورة من قبيل الكفر الاكبر المخرج من الملة.

كذلك الامام ـ السُّدّي- رحمه الله – يرى أن هذه الصورة من قبيل الكفر الاكبر المخرج من الملة.

» وهناك بعض السلف -رحمهم الله- يرون أن هذه الصورة ليست من قبيل الكفر الاكبر المخرج من الملة، بل هي من قبيل ما هو كفر دون كفر، وهذا المروي عن ابن عباس -رضى الله عنه- وقد اختلف العلماء في تصحيح ذلك وتضعيفه....

» بڕگەی دووەم کە خراپترین بڕگەکانە ئەمەیە / کە حاکم بە کیتابی الله و سوننەتی پێغەمبەر _ صلی الله علیه وسلم _ حوکم بکات، وە مەڕجەع و چاوگی لە حوکم کردن قورئان و سوننەت بێ، بەڵام لە مەسەلەیەک لە مەسەلەکان یاخوود داوایەک لە داواکان بە غەیری حوکم الله حوکم بکات، جا بەهۆی شەهوەت بێ یان ڕەشوە یان خزمایەتی و نزیکی یان دوژمنداریێتی یان هەر شتێک جگە لەمانە سەبەب بێت، جا ئەم وێنایە کە تیایا حوکم دەکرێت بە

جگە لە حوکمی الله تعالی لە مەسەلەیەک لە مەسەلەکان یاخوود ڕووداوێک لە ڕووداوەکان، بێ ئەوەی گۆڕین بکات یاخوود شەرع دانان بێت، ئەمە مەسەلەیەکی ڕاجیاییە و جیاوازە لە نێوان ئەهلی عیلمدا , هەندێک لە ئەهلی عیلم تکفیریان کردووە , وەکو عبدالله ی کوڕی مەسعود -رضی الله عنە- وارضاە- وەک ئەوەی ئیمام طبراني -رحمەالله- ڕیوایەتی کردووە، وە ئیمام إبن حجر الهیثمي کە لە الزواجر دا هاتووە بە سەنەدی صحیح، پرسیارکرا لە عبداللەی کوڕی مەسعود –رضی الله عنە وارضاە_لەسەر بەرتیل خواردن، فەرمووی: (حەڕامە)، ووتیان: لە حوکمدا؟، فەرمووی : (ئەوە کوفرە).

» پرسیاری لێکرا لەسەر بەرتیل خواردن لە حوکمدا، فەرمووی ئەوە کوفرە، کوفرەکەی بەوجۆرە ناساند کە (ال)ـــی تەعریفی بۆ دانراوە.

» کەواتە عبداللەی کوڕی مەسعود –رضی الله عنە وارضاە- بەم وێنایە وای ئەبینێت کە کوفری گەورەیە و دەرکەرە لە میللەتی ئیسلام، وە هەروەها ئیمام سودي -رحمەالله- کە تابعینە وای دەبینێت بەم وێنایە کە کوفری گەورەوەیە و دەرکەرە لە میللەت ئیسلام.

وە هەندێک لە سەلەف -رحمهم الله- لەم وێنایە وا ئەڕوانن کە وەک کوفری گەورە نییە و دەرکەر نییە لە میللەتی ئیسلام، بەڵکو وایدەبینن کە لە بابەتی [کفر دون الکفر]ـەوە هاتووە، کە ئەمە لە ئیبن عەباسەوە ڕیوایەت کراوە –رضی الله عنە-، وە زانایان لە بارەی ڕاستی و لاوازی فەرموودەکەوە جیاوازیان هەیە.(وتەکەی تەواو بوو)

» د.عبدلقادر عبدالعزیز لە (رسالة الحکم بغیر ما أنزل ال وآثارە) حوکم نەکردن بەوەی الله تعالی ناردویەتی دەکات بە سێ بەش و بڕگە کە (ترک و تبدیل و تشریع)ــە هەرسێکیان بە کوفر دەزانێت! لێرە هەر بڕگەیەکی لەباسی خۆیدا دادەنێین:

بڕگەی ترک: أولا: المناط المکفر الأول (وهو ترك الحكم بما أنزل الله): والدليل على أنه مكفر: قوله تعالى (ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون) المائدة 44، فرتـب سبحانه الحكم بالكفر على مجرد ترك الحكم بما أنزل الله لا على الحكم بغيره، والنص عام والكفر فيه معرف بأل فهو الكفر الأكبر، وعلى هذا فإن كل من ترك الحكم بما أنزل الله في قضية من الأقضية فهو كافر، سواء كان قاضيا شرعيا أو قاضيا غير شرعي، ولايخرج من هذا الحكم إلا المجتهد المخطيء. ونظراً للخلاف الوارد في تفسير هذه الآية، ونظراً للجدل القائم حولها من بعض المعاصرين فسوف أفردها بشيء من التفصيل بعد سرد الأدلة على أن هذه المناطات الثلاثة مكفرة إن شاء.

بنەمایی کافربوونی یەکەم (ئەویش وازهێنانە(ترک) لە حوکم کردن بەوەی الله تعالی دایبەزاندووە)

بەڵگەش لەسەر ئەوەی کە ئەمە کفرکەرە:

وتەی الله تعالی (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) المائدة ٤٤، واتە: وەهەرکەس حوکم نەکات بەو بڕیارانەی کە الله ناردویەتیە خوارەوە ئا ئەوانە بێ باوەڕن وموسڵمان نین.

الله تعالی حوکمەکەی بەند کردووە بە کوفرەوە بەتەنها وازلێهێنان لە حوکمکردن بەوەی الله تعالی دایبەزاندووە نەک حوکم کردن بە غەیری ئەو، وە دەقەکە گشتییە و کوفرەکە پێناسە کراوە بە [الـ] ئەویش کوفری گەورەیە، لەسەر ئەمەش هەرکەس وازی هێنا لە حوکم کردن بەوەی الله تعالی دایبەزاندووە لە مەسەلەیەک لەمەسەلەکان ئەوە کافرە، جا ئەگەر دادوەرەکە شەرعی بێت یان شەرعی نەبێت، کەسیش لەم حوکمە دەرناچێت ئیللا موجتەهیدێکی هەڵە نەبێت، سەرەڕای ئەو ڕاجیاییەی کە لە ڕاڤەی ئەم ئایەتەدا هەیە، وەسەرەڕای ئەو مقۆمقۆیەی کە لەسەری هەیە لە نێوان هاوچەرخاندا، بۆیە دواتر بە وردی ڕوونی ئەکەمەوە دوای ئەوەی هەموو بەڵگەکان ئەگێڕمەوە لەسەر ئەوەی کە ئەم سێ هۆکارە کافرکەرن إن شاء الله. (بۆ ڕوونکردنەوەی زیاتر بگەڕێوە بۆ ریسالەکەی: رسالة الحکم بغیر ما أنزل ال وآثارە)

» وە لە جوابی شوبهەیەک دا لەسەر ئەوەی کە ئایا ئایەتەکە باسی کوفری گەورە دەکات یان کوفری بچوک، چەند ئەثەرێک نقڵ دەکات بۆمان لە صەحابە و تابعین کە ترک کردنی حوکمی الله یان پێ کوفر...

_ هل الكفر الوارد في هذه الآية كفر أكبر أم كفر أصغر؟.

حكم الله تعالى بكفر من لم يحكم بما أنزله، فقال (ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون)، فهل هذا الكفر هو الأكبر المخرج من الملة أم الأصغر الذي لايخرج من الملة أو بلفظ آخر كفر دون كفر؟. اختلفت أقوال الصحابة والتابعين في ذلك على قولين: 1- فمنهم من قال إنه الكفر هكذا بإطلاق بما يعني أنه الأكبر كما سنبينه إن شاء الله، ومن هؤلاء عبدالله بن مسعود فيما نقله عنه ابن كثير في تفسيره أنه سئل عن الرشوة في الحكم فقال: ذاك الكفر، وتلا الآية، ورواه ابن جرير من طرق وفي رواية له بإسناده عن مسروق قال: سألت ابن مسعود عن السحت، أهو الرشا في الحكم، فقال: (لا، من لم يحكم بما أنزل الله فهو كافر، ومن لم يحكم بما أنزل الله فهو ظالم، من لم يحكم بما أنزل الله فهو فاسق، ولكن السحت يستعينك الرجل على المظلمة فتعينه عليها، فيهدي لك الهدية، فتقبلها) (تفسير الطبري) 6/ 240. وروي الطبراني بإسناد صحيح عن ابن مسعود قال (الرشوة في الحكم كفر، وهى بين الناس سحت) ذكره ابن حجر المكي في كتابه (الزواجر) 2/ 189، ط دار المعرفة 1402هـ.

وبمـثل قـول ابن مسعـود قـال عمـر بن الخطـاب وعلـي بن أبـي طالـب -رضـي اللـه عنهم- ، وذلك فيما نقله الألوسي البغدادي في تفسيره قال

(وأخرج ابن المنذر عن مسروق قال: قلت لعمر بن الخطاب -رضي الله تعالى عنه- : أرأيت الرشوة في الحكم أمن السحت هي؟ قال: لا ولكن كفر، إنما السحت أن يكون للرجل عند السلطان جاه ومنزلة، ويكون للآخر إلى السلطان حاجة فلا يقضي حاجته حتى يهدي إليه هدية، وأخرج عبد بن حميد عن علي كرم الله تعالى وجهه أنه سئل عن السحت فقال: الرشا، فقيل له في الحكم قال: ذاك الكفر، وأخرج البيهقي في " سننه " عن ابن مسعود نحو ذلك)

وقـال بمثل قول ابن مسعود من التابعين الحسن البصري وسعيد بن جبير وإبراهيم النخعي والسدي فقال ابن قدامة الحنبلي قال الله تعالى (أكالون للسحت، قال الحسن وسعيد بن جبير في تفسيره هو الرشوة، وقال إذا قبل القاضي الرشوة بلغت به إلى الكفر) (المغني مع الشرح الكبير) 11 /437 ــ 438 وقال القاسمي في تفسيره ونقل في «اللباب».

عن ابن مسعود والحسن والنخعي أن هذه للآيات الثلاث عامة في اليهود وفي هذه الأمة، فكل من ارتشى وبدل الحكم فحكم بغير ما أنزل الله، فقد كفر وظلم وفسق، وإليه ذهب السدي لأنه ظاهر الخطاب) (محاسن التأويل) للقاسمي، 6/ 215، ط دار الفكر 1398هـ. وقول السدي ذكره ابن كثير فيما نقلته عنه ورواه ابن جرير بإسناده عنه قال («ومن لم يحكم بما أنزل الله» يقول: ومن لم يحكم بما أنزلت فتركه عمداً وجار وهو يعلم فهو من الكافرين) (تفسير الطبري) 257/6.

_ ئایا ئەو کوفرەی کە هاتووە کوفری گەورەیە یان بچوک ؟

الله تعالی بڕیاری کافری داوە بەسەر ئەوەی کە حوکم بەوە نەکات کە دایبەزاندووە، بۆیە فەرموویەتی: (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) المائدة ٤٤

جا ئایا ئەم کوفرە کوفری گەورەی دەرکەر لە میللەتە یاخود کوفری بچوکە کە بە لەفزێکیتر (كفر دون الكفر)ــە، هاوەڵان و تابیعین قسەکانیان جیاواز بوو لەمەدا بۆ دوو قسە:

دەڵێن کوفرە بە ڕاستەوخۆیی، واتە کوفری گەورەیە وەک چۆن ڕوونی دەکەینەوە بە ویستی الله، لەو کەسانەش عبداللەی کوڕی مەسعودە کە إبن کثیر نقڵی کردووە لە تەفسیرەکەیەوە کە پرسیاری لێ کراوە دەربارەی حوکمی ڕەشوە ئەویش وتوویەتی: [ئەوە کوفرە، پاشان ئایەتەکەی خوێندەوە]، إبن جریر ڕیوایەتی کردووە لە ئیسنادی مسروق وتوویەتی: پرسیار لە عبدالله إبن مسعود کرا دەربارەی [حەرام خواردن و بەرتیل] کە ئایا لە حوکمدا وەکو ڕەشوە وایە ؟ وتی (نەخێر، ئەوەی حوکم بەوە نەکات کە الله دایبەزاندووە ئەوە کافرە، وە

ئەوەی حوکم بەوە نەکات کە الله دایبەزاندووە ئەوە ستەمکارە، وە ئەوەی حوکم بەوە نەکات کە الله دایبەزاندووە فاسقە، بەڵام [السحت: پیاوێک داوای یارمەتیت لێدەکات لەسەر زوڵمێک و تۆیش یارمەتی ئەدەیت، پاشان دیاریەکت پێشکەش دەکات و قبوڵی دەکەیت] تفسیری طبري ٢٤٠/٦، وە طبرانی بە ئیسنادێکی صەحیح لە إبن مسعودەوە ڕوایەتی کردووە وتوویەتی: (ڕەشوە لە حوکمدا کوفرە، وە لە نێوان خەڵکیشدا حەڕام خواردنە) إبن حجر المکي باسی کردووە لە کتێبی الزواجر ١٨٩/٢، ط دار المعرفة ١٤٠٢هـ.

وە هاوشێوەی وتەی إبن مسعود، عمر بن خطاب و علی بن أبي طالب(رضی الله عنهما) هەمان قسەیان کردووە، ئەمەش لەوەی کە الألوسي البغدادي لە تەفسیرەکەی وتوویەتی: (إبن منذر لە مسروقەوە وتوویەتی: بە عمر بن خطابم وت: ئایا حوکمی ڕەشوە هەمان حوکمی السحت'ـە ؟ وتی: نا، بەڵام کوفرە، السحت ئەوەیە کە پیاوێک لای سوڵتان یان سەرۆک پلە و پێگەیەکی هەبێت، کەسێکیتریش پێویستییەکی هەبێ لای سوڵتان یان سەرۆک و بۆی جێبەجێ نەکرێ ئیللا بە پێدانی دیاریەک نەبێ بەو پیاوە)، وە عبد بن حمید گێڕاوێتێوە لە علي'ـیەوە الله تعالی پلەی بەرز بکات کە پرسیاری لێکرا دەربارەی السحت و وتی: (ڕەشوەیە، وتیان: ئەی لە حوکمدا ؟ ، وتی: ئەوە کوفرە)، وە بیهقیش لە سننەکەی لە إبن مسعودەوە ئەمانەی باس کردووە. تفسیر روح المعاني/الألوسي، مجلد ٣ ج ٦ ص ١٤٠.

وە هەروەها ئەم تابعینانەش هەمان قسەی إبن مسعودیان کردووە: حەسەنی بەصری و سعد بن جبیر و إبراهیم النخعي و السدي، إبن قدامة حنبلی وتوویەتی: (الله تعالی فەرموویەتی: [أکالون للسحت]، حسن و سعد بن جبیر لە تەفسیرەکەیان وتوویانە: ئەوە ڕەشوەیە، وە وتووشێتی: ئەگەر دادوەر ڕەشوەی قبووڵ کرد ئەوە گەیاندوێتییە کوفر). ″ المغني مع شرح الکبیر ″ ١١/ ٤٣٧-٤٣٨، وە القاسمي لە تەفسیرەکەی وتوویەتی: وە لە اللباب نەقڵ کراوە لە إبن مسعود و حسن و نخعي: کە ئەم سێ ئایەتە گشتیە بۆ یەهود و بۆ ئەم ئوممەتە.

هەرکەس ڕەشوەی وەرگرت و حوکمی گۆڕی و حوکمی کرد بە جگە لەوەی الله تعالی دایبەزاندووە ئەوە کوفر و ستەم و فسوقی کردووە، وە السدي بۆچونی وایە [لەبەرئەوەی زاهیری وتەکە وایە]، محاسن التأویل للقاسمي

وە وتەی السدي، إبن کثیر باسی کردووە لەوەی کە نقڵی کردووە لێوەی و وە إبن جبیریش ڕیوایەتی کردووە بە ئیسنادەکەی و وتوویەتی: (ئەو کەسەی کار بەوە نەکات کە الله دایبەزاندووە، دەڵێت: هەرکەس حوکم بەوە نەکات کە دامبەزاندووە بە ئەنقەست وازی لێهێنا و لەکاتێکیشا کە دەزانێت، ئەوە لە کافرانە). (وتەکەی تەواو بوو)

بۆچونی دووەم کە خیلافی ئەم بۆچونەیە دکتۆر عبدالقادر عبدالعزیز بەلاوازی ئەزانێت، بەڵکو ئەوەیش ڕووندەکاتەوە بۆمان کە لە ابن عباسەوە بە صحیح هاتووە کە پێی کوفر بووە و فەرمویەتی -هي بە کفر- لە ڕێگەی طریق عبدالرزاق عن معمراخبرنا معمر عن ابن طاوس عن أبیه قال: سئل ابن عباس عن قوله تعالی: (وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) قال: هي به کفر.

قال ابن طاوس: ولیس کمن کفر بالله وملائکته وکتبه ورسله.

ئەم لە لفظە ی کۆتایی (ولیس کمن کفر بالله وملائکته وکتبه ورسله) یان (لیس بالکفر الذي تذهبون الیه) کە لە ریوایەتی تر هاتووە هەموویان مدرج: و زیادەی راویە ئەو کەسەی کە وتەکەی گێڕاوەتەوە و هیچ ئەصڵێکی نیە کە وتەی ابن عباس بێت _رضی الله عنه_ بەڵکو تەنها ئەوە ڕاست و دروستە کە فەرموویەتی (هي به کفر)، واتە ئەوە صحیح ــە کە ابن عباسیش پێی کوفر اکبر بووە...(بۆ زانیاری زیاتر بگەڕێوە بۆ ریسالەکەی (رسالة الحکم بغیر ما أنزل ال وآثاره)).

» بەرێزان لاتان ڕوون بێت وەک شێخ ترکی باسی کرد خیلاف لەنێوان ئەهلی عیلم لە تەرک کردنی حوکمی الله تعالی یە نەک تبدیل و گۆرینی وەک وتەی سەلەفی باس کرد کە ابن مسعود _ رضی الله عنە_ لە فوقەهای سەحابەیە و وە ئیمامی سودی کە تابعینە _ رحمه الله_ دەفەرموون تەرک کردنی حوکمی الله بۆ بەرتیل کوفری گەورەیە و خاوەنەکەی پێی کافر دەبێتەوە، لەبەرامبەردا وتەی ئەوانەی هیناوەتەوە کە تەرک کردن بۆ بەرتیل بە کوفری بچوک دەزانن و وە هەموو پشت بەستنێکیان بە وتەیەکە کە (کفر دون کفر) وە دەیگێرنەوە بۆ ابن

عباس _رضى الله عنه_ كه گوايه ئەوه وتەی ئەوه، بەڵام ئەهلى حديث ئەوەيان بۆ سەلماندوین كه ئەو وتەيە هيچ ڕێگەيەكى صحيح ی نيه كه ابن عباس _رضى الله عنه_ وای فەرمووبێت، بەڵكو له ابن عباسەوه (رضى الله عنه) به اسنادێكی صحيح هاتووه كاتێک پرسیاری لێكراوه لەسەر ئەو ئايەته فەرمویەتی -هي به كفر- .

وه هەروەها هەمان ووتەی ابن سعود _رضي الله عنه_ له سەحابه بەڕێزەكانی تری پێغەمبەرەوه _صلى الله عليه و سلم_ وتراوه، هەروەک د.عبدالقادر عبدلعزيز له ریسالەكەیدا نقڵیكردوه كه پرسيار له سەحابەی بەڕێز ئيمامی عمر و ئيمامی على _رضى الله عنهما_ كراوه لەسەر ڕەشوه له حوكمدا فەرمويانه (ئەوه كوفره)، وه بەهەمان شێوه هەمان بۆچون له تابعينەوه نقڵ كراوه كه پێيان كوفر بوه ئەوانيش (حەسەنی بەصری و سعد بن جبیر و إبراهيم النخعي و السدي) _رحمهم الله_.

كەواته لێره خيلافەكه بەم شێوەيه وتەيەكی راست و صحيح ی گەوره سەحابەكانی و زانایانی ناو سەحابەكان عمر بن خطاب و على بن ابي طالب و ابن مسعود وه هەروەها وتەيەک له ابن عباسەوه (رضى الله عنهم) هاتووه لەسەر تكفيری ئەو كەسەی كه تركی حوكمی الله دەكات، وه هەروەها هەمان ووته لەو تابعينه بەڕێزانەی كه ناومان هێنان، لەبەرامبەردا وتەيەک له ابن عباسەوه_رضى الله عنه_ هاتووه كه سەلمێنراوه كه وتەی ئەو نيه و زيادەيەكه كه راوی خۆی داىناوه كه (ليس كمن كفر بالله وملائكته وكتبه ورسله) وه به لفظێكی تر كه (ليس بالكفر الذي تذهبون اليه) بەهەمان شێوه ئەمەيش صحيح نيه، كەواته ئەو خيلافەی دروست بووه له نێوان ئەم صەحابه و تابعينه بەڕێزانەدايه لەگەڵ ئەو لفظه زيادانەی كه دراونەته پاڵ ابن عباس له لايەن ابن طاوسەوه (رحمه الله) كه تابيعينه، ئەمه ئەوه دەردەخات خيلافەكه له ناو تابعين دروست بووه و وه هەتا ئێستايش ماوه و بەردەوامه، ئەويش لەبەر ئەوەی ئەو حاكمەی تەركی حوكمی الله دەكات لەبەر هەواو ئارەزوو ريشوه(بەرتيل) بێت يان خزمايەتی يان دوژمنايەتی، ئەمەيش بەجۆرێک كه ظاهيری حوكمەكه هەر حوكم كردنه به كتابی الله، بۆنمونه حوكمی دز دەست بڕينه، بۆ ئەوەی دەستی دزەكه ببڕدرێت دەبێت شاهێد هەبێت وه شته دزراوەكه گەيشتبێته ئەو ڕێژەيەيی كه دەستی دزەكەی بۆ ببڕدرێت، جا ئەم حاكمه لەبەر هەر هۆيەک لەوەی باسمان كرد تەركی حوكمەكه دەكات ئەويش به تەعندان له ڕاستگۆيی شاهێدەكان يان بڵێت كه ڕێژەكه نەگەيشتوەته حەدی دەست بڕين لەبەر ئەوه دەستی دزەكه نابڕێت. بەم شێوه تەركی حوكمەكه دەكات كه ڕووی و زاهيری حوكمدانەكه حوكم كردن بوو به كتابی الله كه شاهێد ڕاستگۆ نەبێت شاهێدی لێوەرناگيرێت يان ڕێژەی شته دزراوەكه نەگەيشتبێته حەدی دەست بڕين دەست نابڕدرێت. بەم شێوەيه ئەم حاكمه(كفر دون كفر)ی كردوه و تاوانی گەورەی ئەنجامداوه بەڵام له بازنەيی ئيسلام دەرناچێت...

» شێخ ناصر فهد _فك الله أسره_ له كتێبی _الفتاوى الحايرية_ لەسەر ئەم بابەته پرسیاری لێ دەكرێت و بەم شێوەيه جواب دەداتەوه.

- پرسيارەكه /وسـئل: مــن أقســام الحكــم بغــر مــا أنــزل اللــه املعروفــة: الحاكــم إذا كان ملتزمــاً بحكـم اللـه ظاهـراً وباطنـاً، ولكنـه حكـم لهـوى وشـهوة يف قضيـة معينـة، مـرة أو مرتـين كـما هـو معـروف لا يكفـر، كما هـو مذهـب السـلف. فهـل هـذا صحيـح؟ ومـا حكـم مـن أطلـق الحكـم بتكفـره فى القضايـا القليلـة.

- فأجـاب حفظـه اللـه: هـذه المسـألة التبسـت عـلى كثـر مـن الاخـوة حتـى تسـلط عليهـم المرجئـة، فمـن ذلـك أن مناظـرة فى شريط بين(...) وآخـر ممـن يـرى كفـر الحاكـم بغـر مـا أنـزل اللـه، فسـأله (...) لـو حكـم فى قضيـة واحـدة؟ فأجـاب: لا يكفـر، قـال: فى قضيتـين؟ قـال: لا يكفـر، وصـار يزيـد شـيئاً فشـيئاً حتـى أحرجـه، وقـال لـه: أعطنـي العـدد الـذي ينتقـل بعـده الى الكفـر. فلـم يسـتطع الإجابـة، وعـد المرجئـة هـذا الـكلام قاصـاً حاسـاً! وهـو فاسـد باطـل.

- وتحرير القول أن الحاكم في مثل هذا قسمان:

الاول: مــن مرجعــه الــشرع في جميــع أمــوره؛ ولكنــه حكــم في بعــض القضايــا بهــواه، لا بالشـرع، مبعنـى أنـه قـدح في عدالـة الشـهود مثـلاً، وهـم عـدول، أو شـكك في رشط موجـود، أو ذكــر مانعــاً لايوجــد، ونحــو ذلــك، فحيثياتــه للحكــم كلهــا ظاهرهــا الــشرع،

وباطنهــا الهــوى، فهــذا عــاص مرتكــب كبــيرة، وتزيــد معصيتــه بحســب القضايــا التــي حكــم بهــا، قلت أو كـثرت، لكنـه لا يكفـر مـا دام حكمـه بالـشرع، وإن كان ظالماً، ومنـه أيضاً لـو عطل الحكــم في بعــض القضايــا، كأن يتـرك الحكــم عــى أحــد أقاربــه، وعلــى مــن رشــاه بمـال، ونحـو هـذا، فهـذا ظـالم مرتكـب كبـيرة، لكنـه لا يكفـر لأن فعلـه معصيـة (ترك) وليـس تحكيـماً لـشرع الطاغـوت مـن القوانـين الأخـرى، ففـرق بـن مـن تـرك الحكـم بما أنـزل اللـه في قضايـا، ومـن حكـم بغيـر مـا أنـزل اللـه في قضايـا.

- پرسیارەکە: لە بەشە دیارەکانی حوکم کردن بە غەیری ئەوەی کە الله دایبەزاندووە بریتیە لە حاکمێک کە پابەندە بە حوکمی الله وە بە ئاشکراو بەنهێنیش، بەڵام لە بابەتێکی دیاریکراودا حوکم بەهەواو هەوەسی خۆی دەکات، وەکوو ئەوەی زانراوە جارێک یان دوو جار کافر ناکرێت، هەر ئەوەشە کە ڕێبازی پێشینە، ئایا ئەمە ڕاستە؟ ئەی حوکمی ئەو کەسانە چییە کە حوکم دەدات بە کوفر کردنیان لە بابەتی بچوکدا؟

- وەڵام: ئەم بابەتە لای زۆری برایان جێگیر بووە هەتا وای لێهاتووە مورجئیەکان بەسەریاندا زاڵبوون، هەر لەوەوە چاوپێکەوتنێک لە شریتی نێوان : (...) (ژمارە و ناوی شریتەکە نەهاتوە/ وەرگێڕ) و لە کۆتاییدا ئەوە هاتووە کە کەسێک حاکمێک بە کافر بزانێت کە حوکم بە غەیری ئەوە دەکات کە الله دایبەزاندووە، پرسیاری لێدەکات (...) (ناوەکە نەهاتووە/ وەگێڕ) ئەگەر لە کێشەیەکدا حوکم بکات؟ وەڵام دەداتەوە کە : کافر ناکرێت، دوای دەڵێت: ئەی دوو کێشە ؟ وەڵامدەداتەوە ودەڵێت : کافر ناکرێت، ئینجا وردە وردە شتی بۆ زیاد دەکات هەتا ڕووگیری دەکات، پاشان پێی دەڵێت: باشە ژمارەی ئەو جارانەم بدەرێ کە دوای ئەو حوکم کردنە دەچتە ناو کوفرەوە؟ ئیتر پرسیار لێکراو نەیتوانی وەڵامی بداتەوە، مورجئیەکەش ئەم قسانەی بە قسەیەکی جەرگبڕ هەژمارکرد! کە لە ڕاستیشدا قسەکانی پووچ وباطل بوون.

- پوختەی قسەش لەسەر ئەم جۆرە حاکمانە دوو بەشە:

یەکەمیان: ئەوەی کەلە هەموو کارەکانیدا بۆ شەرع بگەڕێتەوە، بەڵام لەهەندێک دۆسیەدا بە هەواو هەوەسی خۆی حوکم بکات بەو مانایەی بۆ نمونە دادپەروەری شاهید لە کەدار بکات لە کاتێکدا شاهیدەکان ڕاستگۆ و دادپەروەر بن، یان گومان بخاتە ئەو مەرجانەوە کە هەیە، یان ڕێگرییەک باس بکات کە بوونی نییە و هەروەها، ئەم حاکمە کارەکانی لە ڕووی دەرەوە هەمووی لە ڕووی شەرعەوەیە، لە ڕووی ناوەوەش هەواو هەوەسە، ئەم جۆرە حاکمانە یاخین و کەوتوونەتە ناو گوناهە گەورەکانەوە، تاوان وگوناهەکەش بە پێی ئەو حوکمەی کە دەیدات زیاد دەکات، کەمبێت یان زۆر، بەڵام کافر ناکرێت چونکە حوکمی بەشەرع کردووە، ئەگەر چی ستەمکاریش بێت، هەروەها لەو بابەتانەی تریش بۆ نمونە لە هەندێک بابەتدا کار بە حوکمەکان نەکات و پەکی بخات، وەکوو وازهێنان لە حوکمدان بەسەر یەکێک لە نزیکە کانیدا، یان کەسێک بەرتیلی پێدابێت وە هەروەها، ئەمەش هەر ستەمکارەو کەوتۆتە ناو تاوانی گەورەوە، بەڵام کافر ناکرێت چونکە کارەکەی تاوانە (تاوانی وازهێنان) و حوکم کردن نیە بە یاسا و شەرعی طاغوت، جیاوازی هەیە لە نێوان کەسێک کە لە هەندێک بابەتدا واز لە حوکم کردن بەوەی کە الله دایبەزاندووە بهێنێت و کەسێکیش حوکم بکات بە جگە لەوەی کە الله دایبەزاندووە لە دۆسیە و کێشەکاندا. -بەشی دووەم لە وەڵامەکە لەباسی تبدیل دەیهێنینەوە- (وەرگیراوە لە کتێبی فتوا بڵێسەدارەکان) (بەشی یەکەمی وەڵامەکە بوو ان شاءالله بەشی دووەم لە باسی تبدیل دایدەنێین).

» بەڵام ئەگەر بە تەواوی وازی لە حوکمێکی الله هێناو کاری پێی نەکرد، وەک ئەوەی زیناکار جەڵد نەکات یان ڕەجم نەکات و هیچ حوکمێک نەدات بەسەریدا بەتەواوی ئەو سزایە لەسەر ئەو تاوانە هەڵگرێت ئەوە کافرە و لە ئیسلام دەرچووە چونکە کوفرەکەی کوفری ڕەتکردنەوەیە (امتناع).

» سلیمان ناصر علوان لەسەر ئایەتی (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) المائدة ٤٤، بۆچونی بەم شێوەیە، لەم بەشە تەنها ئەو بەشە نقڵ دەکەین کە تایبەتە بە ترک و دەڵێت:

يستحلّ ذلك، بأن يقول بأن الحكم بغير ما أنزل الله جائز: فهذا كفرٌ بالإجماع ولا نزاع فيه، والطوائف كلها توافق على هذا.

أن يقول بأنه مخيَّر بين الحكم بما أنزل الله، والحكم بغير ما أنزل: وهذا كفرٌ بالإجماع، لا نزاع فيه بين كل الطوائف.

أن يعتقد أن الحكم بغير ما أنزل الله؛ أحسن من حكم الله: فهذا كافرٌ بالإجماع ولو حكم بما أنزل الله.

حوكمكردن بەجگە لەوەی الله بە حەڵاڵ بزانێت، یان بڵێت ئازادیت لە هەڵبژاردنی حوکمی الله و غەیری حوکمی الله. یان باوەڕی وابێت حوکمی غەیری الله باشترە لە حوکمی الله، ئەوە ئەمانە کافرن بە بێ خیلاف.

أن يترك حكمَ الله بالكلية، ولا يلتزم بشرع الله: فهذا كفرُه كفر امتناع عن التزام الشرع، لكن هذا الترك ليس محل اتفاق، وإنما وقع فيه الخلاف.

ئەوەیە کە تەرکی حوکمێکی الله بەتەواوی بکرێت و کاری پێنەکرێت، دەڵێت ئەوە کوفرە کوفری ڕەتکردنەوەیە (امتناع)، وە ئەم تەرککردنە مەحەلی یەکدەنگی نیە، هەرچەندە خیلافی تێکەوتووە.

أن يَحكم بشرع الله تارة، وبغير شرعه تارةً أخرى، دون تبديل ولاتشريع، فقط يحكم ويترك: فهذا إذا لم يكن ممتنعًا؛ ففيه خلاف أيضًا.

هەندێک جار حوکمی پێ بکرێت و هەندێک جاریش حوکمی پێنەکرێت، بە بێ گۆڕین(تبديل) و بەبێ کردنە یاسا(تشريع)، تەنها حوکمی پێبکرێت یان تەرک بکرێت، وە ئەگەر ئەمە بە ڕەتکردنەوە امتناع نەبێت، هەروەها ئەمەیش خیلافی تێکەوتووە.

أن يترك حكمَ الله في قضية عينية، دون استحلال، أو اعتقاد أن هذا أفضل من شرع الله، كأن يحكم قاضٍ في قضية لصالح قريب له، دون استحلال ولا تبديل: فهذا الذي قال فيه أئمة السلف: كُفرٌ دون كفر. فائدة: قول ابن عباس: "كُفرٌ دون كفر"، معلول بعلتين: الأولى: هشام بن حُجير، سيئ الحفظ، الثانية: أنه خالف مَعمرًا في لفظه، ومَعمر أوثق بكثيرٍ من هشام بن حُجير.....

پلەی هەشتەم: کە وازبهێنێ(ترک) لە حوکمی الله تعالى لە مەسەلەیەکی تایبەت، بە بێ حەڵاڵ کردن یاخود باوەڕبوون بەوەی کە ئەمە لە شەرعی الله باشترە، وەکو ئەوەی دادوەرێک حوکم بکات لە مەسەلەیەک لە سوودی کەسێکی نزیکی خۆی بێ، بە بێ حەڵاڵ کردن یان گۆڕین، ئەمە ئەوەیە کە ئەئمەی سەلەف لەسەری وتوویانە: [كفر دون الكفر]، وتەی إبن عباس: [كفر دون الكفر]، دوو عیللەی ((کێشە))ـی تیایە: یەکەم: هشام بن حجير، لەبەرکردنی خراپ بووە، دووەم: کە سەرپێچی معمر ی کردووە لە لەفزەکەیدا، وە [معمر] زۆر ڕاستگۆترە لە هشام بن حجير. (وتەکەی تەواو بوو)

لێرە الحمدلله باسی ترک و وازهێنان لە حوکمی الله تەواو بوو.

»» ئێستا دێینە سەر تبدیلی حوکمی الله تعالى و حوکمی ئەو کەسەی تبدیلی حوکمی الله دەکات، جا یەک جار بیکات یان دوو جار یان ..هتد.

» هەروەک پێشتر باسمان کرد تبدیل واتە گۆڕینی حوکمی الله تعالى بۆ حوکم و یاسایەکی تر جگە لە یاسای الله، واتە حوکم دانە لەسەر ڕووداوێک کە الله تعالى حوکمێکی بۆ داناوە بەڵام حاکم یان ئەو کەسەی حوکم و بڕیار دەدات واز لە حوکمی الله دێنێت و ترکی ئەکات لەگەڵ ئەوەیشدا حوکمێکی تر لە جێگەی حوکمەکەی الله دادەنێت و تبدیلی حوکمەکەی الله یش دەکات، بۆنمونە الله تعالى حوکمی داناوە بۆ دز کە دەستی ببڕدرێت بەڵام حاکم و کەسی بڕیار بەدەست دێت و حوکمەکە دەکات بە زیندانی یان بە غەرامە یان ... هتد جگە لە حوکمی دەست بڕینەکە کە حوکمی الله یە...

» مێژووی تبدیل و گۆڕینی حوکمی الله تعالى مێژووەکەی دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی مەغۆل کە لە ساڵی ٦٥٧هـ – ١٢٥٨ز کە مەغۆل دەستی گرت بەسەر بەغداد و خیلافەتی عەباسی دواتر مەغۆلەکان شەریعەتێکیان دانا کە ناوی (یاسق یان یاسا) کە تیایدا تبدیلی هەندێک حوکمی الله تعالى یان کردبوو وە گۆڕیبوویان بە حوکمی تر.

لەپێش مەغول هیچ ئەثەرێک نیە کە تیایدا موسوڵمانان تبدیلی حوکمی الله یان کردبێت ئەوەی هەیە و ڕوویداوە تەنها -ترک و وازهێنان- بووە لە حوکمێکی الله لە مەسەلەیەک، نەک بەتەواوەتی حوکمەکەیان لابردبێت ئەمەیش باسمان کرد لە باسی ترکی حوکمی الله کە کوفرە، بەڵام خیلافە ئایا کوفر گەورەیە یان کوفری بچوکە...

» حوکمی کەسێک کە تبدیلی حوکمی الله بکات: هەرکەسێک تبدیلی حوکمی الله تعالی بکات و بیگۆڕێت بە حوکمێکی تر کافرە و مورتەد بووەتەوە.

» ئەو ڕووانەی کە کەسێک تبدیل حوکمی الله تعالی بکات پێی کافر دەبێتەوە.

یەکەم: گەڕاندنەوەی حوکم بۆ حوکمی طاغووت، بزانە ڕەحمەتی الله ت لێ بێت هەموو حوکم و یاسایەک جگە لە حوکمی الله تعالی یاساو حوکمی تاغووتە: هەموو یاساو رێساو بەرنامەیەک دەگرێتەوە جگە لەبەرنامەی الله و رسولەکەی -صلی الله علیه وسلم-، جا ئەگەر یەکجاریش حوکم بگێرێتەوە بۆ حوکمی طاغووت ئەوە کافرە ئەو کەسە بە بازنەیی ئیسلام چوەتە دەرەوە.

الله تعالی دەفەرمووێت: (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا) (نساء: 60)

ئایا ئاوڕێکت نەداوەتەوە بەلای ئەوانەی وا خۆنیشان دەدەن کە بەڕاستی ئەوان باوەڕیان هێناوە بەوەی دابەزیوە بۆ تۆ (کە قورئان) بەوەیش کە پێش تۆ دابەزیوە(کە تەوراتە) دەیانەوێت کە حوکم و دادوەری بگەڕێننەوە بۆلای طاغوت، لەکاتێکیشدا بەڕاستی فەرمانیان پێ کراوە کە کوفر بکەن پێی و بێ باوەڕ بن بە طاغوت، وە شەیتان دەیەوێت گومڕایان بکات بە گومڕاییەکی دوور لە ڕاستی.

» وقال الإمام ابن القيم رحمه الله: "الطاغوت: كلُّ ما تجاوز به العبدُ حدَّه؛ من معبودٍ أو متبوعٍ أو مُطاع، فطاغوت كلِّ قومٍ من يتحاكمون إليه غير الله ورسوله، أو يعبدونه من دون الله، أو يتَّبعونه على غير بصيرة من الله، أو يطيعونه فيما لا يعلمون أنَّه طاعة لله، فهذه طواغيتُ العالَم إذا تأمَّلتَها وتأمَّلتَ أحوال الناس معها رأيتَ أكثرهم انصرفوا عن عبادة الله إلى عبادة الطاغوت، وعن التحاكُم إلى الله وإلى الرسول إلى التحاكُم إلى الطاغوت، وعن طاعته ومتابعة رسوله إلى طاعة الطاغوت ومتابعته"؛ [إعلام الموقعين: المُجلَّد الأول/ 85].

وە إبن القيم دەفەرموێت:

طاغوت: هەرشتێک بەندە بەهۆیەوە سنووری بەندایەتی ببەزێنێت لە پەرستن یان لە شوێنکەوتن یان لە گوێڕایەڵی کردن، جا طاغوتی هەموو گەلێک ئەوانەنە کە حوکم و دادوەریان بۆلا دەگەڕێنرێتەوە لە غەیری الله و پێغەمبەرەکەی -صلی الله علیه وسلم- یان دەپەرسترێن لە شوێنی الله تعالی، یان شوێنیان دەکەون بەبێ ئەوەی کە هیچ بەرچاو ڕوونیەک و بەڵگەیەک هەبێت لەلایەن الله عز وجل ـەوە، یان گوێڕایەڵیان ئەکەن لە شتێکدا و نازانن ئەو گوێڕایەڵی کردنە تایبەتە و تەنها دەبێ بۆ الله بێت.

دووەم : ئەو کەسەی تبدیل دەکات لە هەمان کات تشریع ی کردووە، (هەموو تبدیل ێک تشریعە، بەڵام هەموو تشریع ێک تبدیل نیە).

کەسێک کە حوکمی الله تبدیل ئەکات و ئەیگۆڕێت بۆ حوکمێکی تر و حوکمێکی تر ئەهێنێ کە جگە لە حوکمی الله و پێغەمبەرەکەیەتی -صلی الله علیه وسلم- ئەم کەسە بەهێنانی حوکمێکی تر تەشریعی کردووە جا یەک جار بیکات یان دووجار یان ...

بۆ نمونە: کەسێک نوێژی نیوەڕۆ لە چوار رکعات بیگۆڕێت بۆ پێنج رکعات یان قیبلەی موسڵمان بگۆڕێت بۆ شوێنێکی تر تبدلی ئەمانە بکات بەو شێوە، ئەوە ئەم کەسە مبدیل ی شەرعی الله تعالی و لەهەمان کات تشریع کردووە و شەرعێکی تری داناوە، جا سەد جار بیکات یان یەک جار ئەم کەسە بەو کردارەی موشریکە و کافر دەبێتەوە.

قال تعالى: (أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ ..) (الشورى: ٢١)
واتە: ئاخۆ ئەو بێباوەڕانە هاوبەشانێکیان هەیە ئاینێکیان بۆ داناون کە اللە ڕێگەی پێنەداوە....

وقال: (وَلا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا) (الكهف:26). واتە: اللە هیچ کەس ناکات بە هاوبەشی خۆی لە فەرمان و حوکمیدا.

» وتەی زانایان و زانایانی سەلەف لەسەر تبدیل ی حوکمی اللە:

» الإمام ابن حزم ـ -رحمه الله- نقل الإجماع على أن من حكم في مسألة من المسائل بحكم منسوخ من الشرائع السابقة كفر بإجماع المسلمين.

ئیمامی ئیبن حەزم -رحمەاللە- ئیجماعی نەقڵ کردووە هەرکەسێک حوکم بکات لە مەسەلەیەک لە مەسەلەکان بە شەرعێکی مەنسوخ لە شەریعەتەکانی پێشوو ئەوا کافربوە بە کۆڕای موسڵمانان.

ئیمامی ابن حزم -رحمە اللە- ئیجماعی موسوڵمانانی نقڵکردوە بۆمان کە هەرکەس لە مەسەلەیەک حوکم بە غیر حوکمی اللە بکات لە یاسا و حوکمە نەسخبوەکان (کە جگە لەوەی دابەزیوەتە سەر محمد -صلی اللە علیە وسلم- دەگرێتەوە جا تەورات بێت یان اینجیل یان هەر یاسایەکی تر) ئەوە ئەو کەسە کافرە، وە نەی فەرمووە جارێک یان دوو جار کێشەی نیە، ئیجماعەکەی کە نقڵ کردوە هیچ ئاماژەیەکی وای تیا نیە.

» شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله: "والإنسان متى حلَّل الحرامَ المجمَع عليه، أو حرَّم الحلالَ المجمَع عليه، أو بدَّل الشرعَ المجمَع عليه، كان كافرًا مرتدًّا باتِّفاق الفقهاء"؛ [مجموع الفتاوى: المُجلَّد الثالث/ 267].

شێخی ئیسلام ئیبن تیمیە -رحمەاللە- فەرموویەتی: " مرۆڤەکان کەی حەڵاڵکراوێکیان حەڕامکرد کە کۆڕا دەنگی لەسەرە، وەیان حەڕامکراوێکیان حەڵاڵکرد کە کۆڕا دەنگی لەسەرە، وەیان شەریعەتێکیان گۆڕی کە کۆڕا دەنگی لەسەرە، ئەوا کافرێکی موڕتەددە بە کۆڕا دەنگی فوقها " .

بەهەمان شێوە شێخ ئیسلام ئیجماع نقل دەکات کە کەسێک تبدیل شەرعی اللە بکات کافرە، بە بێ ئەوەی ڕێژەی جارەکان دیاری بکات.

» قال الإمام ابن كثير رحمه الله: "فمن ترك الشرعَ المُحكَم المُنزل على محمد بن عبدالله خاتم الأنبياء، وتحاكَم إلى غيره من الشرائع المنسوخة، كَفَر، فكيف بمن تحاكَم إلى الياسا وقدَّمَها عليه؟! مَن فعَل ذلك كَفَر بإجماع المسلمين"؛ (البداية والنهاية: الجزء الثالث عشرالياس).

هەرکەس وازی لەو شەرعە تەواو و دابەزێندراوە هێنا کە دابەزیوە بۆ محمدی کوڕی عبداللەی کۆتا پێغەمبەران، وە حوکمی بردەوە بۆ جگە لەو لە شەریعەتە نەسخ کراوەکان، ئەوە کوفری کردووە، جا چی دەربارەی کەسێک کە حوکمی بردۆتەوە بۆ یاسا و پێشی شەرعی خستووە ؟! هەر کەس ئەمەی کرد ئەوە کوفری کردووە بەکۆڕای مسوڵمانان.

» قال الإمام ابن القيم رحمه الله: "ثمَّ أخبر سبحانه أنَّ مَن تحاكَم أو حاكم إلى غير ما جاء به الرسولُ، فقد حكَّم الطاغوت وتحاكم إليه"؛ (إعلام الموقعين: المُجلَّد الأول/ 85).

ئیمامی ئیبن قیم -رحمە اللە- فەرموویەتی:" اللە سبحانە تعالی ڕایگەیاندووە کێ حوکمی کرد وەیان حوکمەکانی گەڕاندەوە بۆ غەیری ئەوەی پێغەمبەر پێ هاتووە، ئەوا حوکمەکەی طاغووتیە و وە حوکمی بۆ لای بردووە ".

قال الإمام محمد بن عبدالوهاب رحمه الله: والطواغيت كثيرة، ورؤوسهم خمسة - وذَكَرَ منها -: الحاكم الجائر المغيِّر لأحكام الله تعالى؛ [الدرر السنية: المُجلَّد الأول/ 162].

ئیمام محمد بن عبدالوهاب رحمه الله وتوویەتی: طاغوتەکان زۆرن، وە سەری هەموویشیان پێنج دانەن: یەکێ لەوانەی کە باس کراوە (حاکمێکی زاڵم و ستەمکارە کە حوکمەکانی اللە تعالی ئەگۆڕێت).

» بۆ زیاتر تێگەیشتن لە وتەی زانایانی سەلەف دەچینە خزمەت:

» شێخی موجاهید _تركي بن مبارك البنعلي _تقبله الله_ لە شەرحی نواقض الاسلام،لە بڕگەی دووەم باسی ترکی کرد، ئێستایش لە بڕگەی سێیەم شێخ باسی تبدیلی حوکمی الله تعالی دەکات بەم شێوەیە:

ننتقل الى الدركةالثالثة: وهى التبديل , اوراالاستبدال؛ ان يبدل شريعة الله-سبحانه وتعالى-بغيرها من الاحكام, سواء بدلها وتفصيلا, او حكما واحدا من احكام الله-سبحانه وتعالى-.

كيف يبدل حكما واحدا؟ يجعل مثلا حكم السرقة بدل القطع ان توفرت جميع الشروط يجعله الحبس خمسة اشهر، سواء اتاه قريبه ام عدوه، اتاه شخص ودفع له الرشوه او لم يدفع، اشتهى ان يحكم به كذا او لا.. هو يحكم بالسجن خمسه اشهر، اذن فهذا قد بدل حكما واحدا من احكام الله، او من باب اولى لو بدل اكثرمن حكم او مجموعة من الاحكام، كما يحصل ان فى عامة الاحكام يحكم فيها بالقوانين الوضعية، وفى الاحول الشخصية او مايسمى بالاحوال الشخصية التى بالزواج والطلاق والميراث ونحو ذالک فيحكم فيها بالشريعة الاسلامية.

التبديل قلنا هذه الدركه الثالثة التى نحن بصدد الكلام حولها، التبديل يبدل حكما واحدا من احكام الله او اكثر من حكم باحكام الاخرى، سواء هو من وضعها او اخذها من غيره، كان يستقيها من فرنسا او بريطانيا او امريكا او من التتار او من غيرهم ؛ فهذه المساله اجمع العلماء انها من قبيل الكفر الاكثر المخرج من الملة.

پاشان دێینە سەر باسی سێیەم: ئەویش گۆڕینە (تبديل): یاخود: الإستبدال، کە گۆڕینی شەریعەتی الله تعالی یە بە غەیری خۆی لە یەکێ لە حوکمەکان، جا جیاوازی نیە ئەگەر بەتەواوی و وردەکاریەوە بیگۆڕێت یاخود حوکمێک لە حوکمەکانی الله تعالی بگۆڕێت.

چۆن حوکمێک دەگۆڕێت؟ بۆ نموونە: حوکمی دزیکردن (دەست بڕین) ئەگەر هەموو مەرجەکانی تێدا بێت دەیکات بە پێنج مانگ زیندانی کردن، جا ئەگەر نزیکێکی هاتبێت بۆلای یان دوژمنێکی، یاخود کەسێک هاتبێت بۆلای و ڕەشوەی(بەرتیل)ی دابێت پێی یاخود نا، حەزی کرد ئەو حوکمە بدات یان نا، ئەو حوکم دەدات بەوەی کە پێنج مانگ زیندانی بێت، کەواتە ئەمە حوکمێک لە حوکمەکانی الله تعالی-ی گۆڕیوە،

یاخوود ئەوە ئەولاترە کە زیاتر لە حوکمێک بگۆڕێت یان کۆمەڵێک حوکم بکات، وەکو چۆن لە عامی ئەو حوکمانەی کە بە یاسا دەستکردەکان حوکمی پێ دەکەن ڕوودەدات.

یاخود پێش ئەمانەش کە زیاتر لە حوکمێک دەگۆڕن و کۆمەڵێک لە حوکمەکانی الله دەگۆڕن، وەکو هەموو ئەو حوکمانەی کە تێیدا قانونە دانراوەکان حوکمی تێدا دەکەن، وە لە بنکەی احوال شەخسییەکان (واتە ئەو شوێنانەی پەیوەستن بە بابەتی هاوسەرگیری و جیابوونەوە و میراتی و هیتر ...) ئەوە بە شەریعەتی ئیسلام حوکم دەکەن تێیدا.

گۆڕین (تبديل) وتمان باسی سێیەمە کە قسەمان لەسەری کرد و باسمان کرد، گۆڕینی یەکێک یاخود کۆمەڵێک لە حوکمەکانی الله تعالی بە حوکمی تر، جا خۆی داینابێ و گۆڕیبێتی یاخود کەسێکیتر، بۆ نموونە لەوڵاتانیتر هێنابێتی وەک: فەڕەنسا و بەریتانیا و ئەمریکا و یاخود لە تەتەرەکان و غەیری ئەوان، ئەوە ئەم مەسەلەیە زانایان لەسەری کۆکن کە وەک کوفری گەورەوەیە و دەرکەرە لە میللـەت.

_ لەکۆتایی برگەکە زیاتر ڕوونکردنەوە دەدات و دەفەرمووێت:

من باب التوضيح اكثر نقول: قدجاء فيما رواه الامام ابن حبان فى صحيحه، وصححه الشيخ الالبانى-رحمهم الله-،عن رسول الله صلى الله عليه وسلم – من حديث ابى امامة الذى رفعه الى رسوالله صلى الله عليه وسلم- انه قال:

(لتنقضن عرى الاسلام عروة عروة، كلما كلما انتقضت عروة تثبت الناس بالتى تليها، فاولها انتقاضا: الحكم واخرها انتقاضا: الصلاة) (او كما قال صلى الله عليه وسلم).

نقول من باب لتوضيح : نذكر ونشبه الحكم بالصلاة، تارک الصلاة اختلف العلماء كما علمتم فى تكفيره، هل هو كافر كفر اكبر او هو من قبيل ماهو كفر دون كفر، (التارک) .. لكن الذى

يصلى لغير الله ؟ ماحكمه؟ بالاجماع انه كافر، يصلى لصنم، يلى لبوذا، اونحو ذالک ...فهذا بالاجماع انه كافر كفر اكبرمخرج من الملة، بينما التارک اختلف العلماء فى كفره بغض النظرعن الترجيح، الذى يصلى لغير الله فهذا كافر كفر اكبر مخرج من الملة، كذالک فى الحکم، التارک اختلف العلماء فى تكفيره؛اما الحاكم بغير ماانزل الله فذالک الكافر الذى اجمع العلماء على كفره.

اذن التارک شئ، والحاكم بغير ماانزل الله شئ، تارک الصلاة شئ والمصلى لغير الله -سبحان وتعالى-شئ اخر، التارک لحكم الله سبحانه وتعالى شئ والحاكم بغير ماانزل الله بصورته التبديلية شئ اخر.

هذه هى الدركة الثالثة,وكما اسلفنا هى مجمع عليها.

بۆ ڕوونکردنەوە زیاتر دەڵێین: لە ئیمامی احمد و ابن حبان و طبراني بە صحيحى و الالباني بە صحيح يداناوە، کە پێغەمبەر _صلى الله عليه و سلم_ فەرموویەتی: (لَيُنْقَضَنَّ عُرَى الْإِسْلَامِ عُرْوَةً عُرْوَةً ، فَكُلَّمَا انْتَقَضَتْ عُرْوَةٌ تَشَبَّثَ النَّاسُ بِالَّتِي تَلِيهَا ، وَأَوَّلُهُنَّ نَقْضًا الْحُكْمُ وَآخِرُهُنَّ الصَّلَاةُ)

بۆ هەڵوەشاندنەوەی گرێکانی ئیسلام یەک بە یەک، بۆ هەر گرێیەک کە لەیەک جیا دەکرێتەوە، خەڵک بەو گرێیەوە دەچەسپێت کە بەدوایدا دێت. یەکەم هەڵوەشاندنەوەش لە [حوکم]ــە، دواهەمینیشیان [نوێژ]ــە.

بۆ ڕوونکردنەوە دەڵێین: باسی دەکەین و دەیشوبهێنین بە نوێژ، کەسێک وازی لە نوێژ هێنابێت زانایان ڕاجیاوازن وەک دەزانن لەسەر کافرکردنی، ئایا کافرە بە کوفری گەورە یان وەک [كفر دون الكفر]ــە، (تارك - وازهێنەر لە نوێژ)، بەڵام ئەوەی بۆ جگە لە الله تعالى نوێژ دەکات؟ حوکمی چییە؟ بە کۆڕا کافرە، نوێژ بۆ بت دەکات، نوێژ بۆ بوزا دەکات .. هاوشێوەی ئەمانەش هەتا دوایی ....

ئەمانە بە کۆڕا کافرن بە کوفری گەورەی دەرکەر لە میللەت، لەکاتێکدا وازهێنەر لە نوێژ زانایان ڕاجیاوازن لەسەر کوفری بە چاوپۆشی لە ڕەئی لەپێشتر[الترجيح]، ئەوەی کە نوێژ بۆ جگە لە الله تعالى دەکات کافرە بە کوفری گەورەی دەرکەر لە میللەت.

بۆ حوکمیش بە هەمان شێوەیە، کە ترکردنی و وازهێنانی زانایان ڕای جیاوازیان هەیە لەسەر کافرکردنی، بەڵام حاکمێک کە حوکم بە غەیری ئەوە بکا کە الله دایبەزاندووە ئەمە ئەو کافرەیە کە زانایان کۆڕان لەسەر کافرکردنەکەی.

کەواتە ترک(وازهێنان) شتێکە، وە حاکمێک کە حوکم بە غەیری ئەوەبکات کە الله دایبەزاندووە شتێکە، تەرک و وازهێنان لە نوێژ شتێکە و وە نوێژ بۆ جگە لە الله _سبحانه وتعالى_ شتێکی ترە، وە ترک و وازهێنان لە حوکمی الله شتێکە و وە حوکم بە جگە لە حوکمی الله بەشێوەی تبدیل و گۆڕین ئەوە شتێکی ترە.

ئەمەش پڕگەی سێیەم بوو، وەکو چۆن پێشتر باسمان کرد زانایان کۆڕان لەسەری . (وتەکەی تەواو بوو)

» لێرەدا شێخ بەجوانی ئەوەی ڕوونکردەوە کە تبدیل و گۆڕین کوفر گەورەیە و خاوەنەکەی لە بازنەی ئیسلام دەباتە دەرەوە، و حوکمی شوبهاند بە نوێژ، جا نوێژ کردن بۆ جگە لە الله کە ئەمە ڕوونە کوفر گەوەرەیە و خاوەنەکەی لە ئیسلام دەباتە دەرەوە جا ئەگەر یەکجاریش بیکات، بە هەمان شێوە حوکم کردن بە جگە لەوەی الله تعالى دایبەزاندووە و تبدیل کردنی کوفری گەوەرەیە و خاوەنەکەی لە ئیسلام دەباتە دەرەوە جا ئەگەر یەکجاریش بیکات.

» وە شێخ ناصر فهد - الله ئازادی بکات- وەڵامی پرسیارەکەی کە لێیکرابوو کردبووی بە دوو بەشەوە و بەشی یەکەم تایبەت بوو بە ترک لە باسی ترک هێنامانەوە ئێستایش بەشی دووەمی وەڵامەکەیە کە باسی ئەو جۆرە حاکمانە دەکات کە تبدیلی حوکمی الله دەکەن:

الثانى: مــن مرجعــه الشرع فى جميــع أمــوره، ولكنــه فى قضيــة حكــم فيهــا التفاتــاً إلى الطاغـوت، كأن يحكـم مثلاً فى السرقة بالقانـون الفرنـسي، وفى الزنـا بقانـون آخـر، ونحـو ذلــك، فهــذا يكفــر ولــو لم يحكــم إلا فى قضيــة واحـــدة فقــط، لأنه حكــم بالطاغــوت.

فإذا عرفت الفرق بين الامرين اتضح لك الجواب عن شبهة المرجئة، والله أعلم.

دووەم: ئەو کەسەی لە هەموو کاروبارەکانیدا بۆ شەرع دەگەڕێتەوە، بەڵام لە دۆسیەیەکدا لا دەدات بەلای حوکمی طاغوتدا، بۆنمونە لەبابەتی دەستبڕیندا کار بە یاسای فەڕەنسی بکات و لە زینادا کار بە یاسایەکی تر بکات و هەروەها، ئەمە کافر دەکرێت ئەگەرچی تەنها و تەنها لەیەک دۆسیەدا کاری بەو یاسایانە کردبێت، چونکە حوکمی بە طاغوت کردووە.

ئەگەر جیاوازی ئەو دووانەت زانی، ئەوە وەڵامەکەت بۆ ڕوون بۆتەوە لەبارەی شوبهەی مورجیئەکەوە، والله اعلم .(وەرگیراوە لە کتێبی فتوا بلێسەدارەکان)

» د.عبدالقادر عبدالعزیز لە (رسالة الحكم بغير ما أنزل ال وآثاره) کە حوکم نەکردنی کردبووە سێ بڕگە(ترک و تبدیل و تشریع) کە باسی ترکمان کرد لە ڕوانگەی دکتۆرەوە ئێستا وتەکەی دادەنێین لەسەر تبدیل:

بڕگەی تبدیل: المناط المكفر الثالث (وهو الحكم بغير ما أنزل الله): أي الحكم بالشرع المخالف لشرع الله، أو الحكم بالقوانين الوضعية، فمن حكم بها كرؤساء الدول والقضاة ومن في حكمهم، أو أجاز الحكم بها كرؤساء الدول الأمرين بالحكم بها وكأعضاء البرلمانات المسئولين عن إقرار السياسة العامة للدولة، كل هؤلاء كفار لقيام المناط المكفر ـ وهو الحكم بغير ما أنزل الله ـ بهم، إما بالمباشرة منهم للحكم بذلك وإما لإجازتهم أو أمرهم للحكم به.

هۆکاری کافربوونی سێیەم: (ئەویش حوکم کردنە بە جگە لەوەی الله تعالی دایبەزاندووە): واتە حوکم کردن بە شەرعێک کە پێچەوانەی شەرعی الله تعالی بێت، یان حوکم کردن بە یاسا دانراوەکان بێت، هەرکەس حوکمی پێ کرد لە سەرۆکی دەوڵەتەکان و دادوەرەکان لە حوکمەکانیان یان ڕێگەیان دا بەوەی سەرۆکی دەوڵەتەکان کاری پێ بکەن وەک ئەندام پەرلەمانەکان کە بەرپرسن لە بڕیاردانە سیاسیە گشتییەکان بۆ دەوڵەت، هەموو ئەوانە کافرن بەهۆکاری کردنی هۆکاری سێییەمی کافر بوون کە ئەویش (حوکم کردنە بە جگە لەوەی الله تعالی دایبەزاندووە)، جا ڕاستەوخۆ بێت کارکردن بەو حوکمە یان ڕێگە پێدان و جائیزکردنی بێت یان فەرمان کردنیان بێت بە کردنی.

» سلیمان ناصر علوان لە باسی تبدیلی حوکمی الله دەکات دەڵێت:

أن يحكم بغير ما أنزل الله مع اعتقاده أن شرع الله أصوب ، وأن حكم الله أفضل ، ولكن لشهوة غلبته فحينئذ نحى شرع الله أما موافقة لداعي الهوى والشيطان، أو موافقة لأنظمة ومواثيق هيئة الأمم الجاهلية أو لغير ذلك، وحينئذ يلغي شرع الله، يعطل الجهاد، ويلغي العقوبات المترتبة على السارق والزاني، ويلغي التحاكم إلى الشرع في الشئون الإدارية والاقتصادية، ويجعلون التحاكم إلى الغرف التجارية وشبهها، ويلغون التحاكم في قضايا العمل والعمال إلى شرع الله، ويجعلون التحاكم إلى نظام العمل والعمال وهو نظام جاهلي في أكثر مواده (هذا كفر أكبر بإجماع أهل العلم)، كما نقل الإجماع على ذلك اسحاق والإمام ابن حزم والحافظ ابن كثير ـ رحمه الله تعالى ـ في المجلد الثالث من البداية والنهاية في ترجمة جنكيز خان.

حوکم بە جگە لە حوکمی الله بکات و باوەڕی وابێت کە حوکمی الله باشترە، بەڵام شەهوەت بەسەریا زاڵ بووە، جا ئەوکاتە شەرعی الله تعالای سڕیوەتەوە وەکو هاوڕای هەوا و ئارەزووی شەیتان یاخوود هاوڕای ڕێکخراو و ئەئیمەی جاهیلییەتە یاخوود غەیری ئەمانە ...

وە ئەوکاتە شەرعی الله دەکشێنێتەوە و لایدەبات، وە جیهاد پەک دەخات، وە ئەو حوکمانەی بەسەر دز و زیناکار دەدرێت لادەبات، وە گەڕانەوە بۆ شەرع لە بابەتەکانی ئیداری و ئابووری پەک دەخات، حوکم بردنەوە دەگێڕنەوە بۆ ژوورە بازرگانییەکان و هاوشێوەکانیان، وە هەروەها حوکم بردنەوە بۆ لای الله تعالی لە مەسەلەکانی کار و کرێکاران پەک دەخات و حوکم

بردنەوە دەبەنەوە بۆ سیستەمی کار و کرێکاری کە ئەوەش سیستەمێکی جاهیلییەتە لە زۆربەی ماددەکانی ((ئەمە کوفری گەورەیە بە کۆڕای ئەهلی عیلم))

وەکو چۆن ئیجماع نقڵ کراوە لە اسحاق و امام ابن حزم والحافظ ابن الکثیر ڕەحمەتی اللەی لێبێت، لە مجلدی سێیەم لە کتێبی بدایة و نهایة لە وەرگێڕانی جەنگیزخان.

» وە لە وەڵامی پرسیارێک کە لێی دەکرێت مەسەلەی (ترک و تبدیل و تشریع) زیاتر ڕوون دەکاتەوە وە دەڵێت تبدیل کوفرە ئەگەر یەکجار بێت یان دوجار جیاوازی نیە:

سائل : الحكم بغير ما أنزل الله:

جواب: أخي السائل مسألة الحكم بغير ما أنزل الله وكذلك بالاعتقاد أو الجحود أو الاستحلال والفرق بين ترك حكم الله في قضية عينية وبين تبديل بشرع الله و التشريع بما لم يأذن به الله قوله جل وعلا : ((ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون))

جعل ابن عباس أنه قال : كفر دون الكفر وأيضًا من رواة هشام بن حجير سيء الحفظ قد تكلم فيها الإمام أحمد رحمه الله تعالى وغيرهم من الحفاظ، إضافة إلى ذلك أنه خولص إلى في هذا الخبر فرواه عبد الرزاق المصنف، من طريق معمر عن عبدالله ابن طاووس عن أبيه عن ابن عباس قال : (هي به الكفر) و هذا إسناده صحيح ألا أن الآيه على ظاهرها ولا يختلف أهل السنه و الجماعة أن من بدل شريعة الله وحكم بالقوانين الوضعية و اعتاض عن حكم الله وعن حكم رسوله صلى الله عليه وسلم بالقوانين الوضعية أنه أتى بما يناقض أصل الإيمان قد حكى الإجماع على هذا غير واحد من الحفاظ منه اسحاق بن راهوى منه محمد بن الحزم منه ابن تيمية منه ابن كثير و آخرون بل حكى ابن حزم بالإجماع كما حكاه غيره أن من حكم بالتوراة و الإنجيل ولم يحكم بالقرآن أنه كافر مشرك لا يختلف في ذلك اثنان من المسلمين، فهذا الحكم بحكم الله المنسوخ ولم يحكم بحكم الله الناسخ صار كافرًا مشركًا بالإجماع ولا يختلف في ذلك اثنان من المسلمين ، كذلك من حكم بالقوانين الوضعيه المناقضة لكل الشرائع وكل الرسالات تبديل الدين كفر في كل ملة ولكل شريعة ولا يختلف في ذلك العلم ومناط الكــفر عدة وجوه بما في ذلك تبديل دين رب العالمين ومناقــضة في ذلك كل الشرائع ولكل الرسالات وقد قال الله جل وعلا : ((ألم ترَ الذين يزعمون أنهم آمنوا بما أنزل إليك وما أنزل من قبلك يريدون أن يتحاكموا إلى الطاغوت وقد أمروا أن يكفروا به ويريد الشيطان أن يضلهم ضلالًا بعيدًا)) ومعنى قوله ((وقد أمروا)) أي يكفروا به وفي قوله تعالى : ((فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر بينهم ثم لا يجدوا في أنفسهم حرجًا مما قضيت ويسلموا تسليمًا)) فالآية هنا وصفه الله عز وجل بالنفاق وأمرهم بالكفر بالطاغوت ونفى عنهم الإيمان و الأدلة على هذا المعنى كثيرة ومن ثم قال شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله تعالى :
والإنسان متى حلل الحرام المجمع عليه أو حرم الحلال المجمع عليه أو بدل الشرع المجمع عليه فإنه كافر مرتد باتفاق الفقهاء و لأن هذا قد أتى بما يناقض أصل الإيمان، وعلى هذا القوانين الوضعية المعاصرة تحليل الحرام المجمع عليه وتحريم الحلال المجمع عليه عدم تكفير الكــفار مناقضة بما جاء به الرسل بموالاة الكفار الولاء المطلق استجابة لمواثيق رايات الأمم تحليل الحرام المجمع عليه في ذلك وهذا بند من بنودهم أن الوطن للجميع وأن الإنسان يختار فيه ما يشاء فمن شاء فاليؤمن ومن شاء فاليكفر هذا يعرض له و هذا لا يعرض له و غير ذلك مما عود الكفار على المسلمين هذا كله داخل في بنود القوانين الوضعية و أما من ترك حكم الله للشهوة هذا هو الذي قال عنه العلماء كفر دون كفر في قضية عينية كحاكـــم أو قاضي عرض له موضوع كرجل قتل و عوضًا أن يحكم عليه بالقتل ومع ذلك أسقط عنه الحد أو تغاظى عنه الحد وترك حكم الله جل وعلا في هذه القضية العينية دون ان يستحل ذلك دون أن يبدل شرع الله ويجعل هذا شرعًا للناس فإنه لو جعل هذا شرعًا للناس جعلت القضية واحدة، تبديل شرك بالكفر (مره أو مرتين لا يختلف)، ولكنه هنا بدل صار كافر مشرك وإنما هو ترك هو الآن هذا الذي قال عنه طاووس وابنه وطائفة من الأنساب أنه كفر دون الكفر أما قولك فيما يقول بالإجماع على أن تبديل الشريعة كفر دون الكفر فهذا لا أصل له على مبدأ واحد حتى موجة الأوائل لا يدعون ذلك إنما من يدعي ذلك المرجئة المعاصرون على طريقة الجهمية يقيدون مواقف الإسلام في الاعتقاد و الجحود والاستحلال وهولاء لايرون نواقض العملية إنما يرى أنه يواكب الاعتقادية ويرون أنه مواقف الإسلام العملية بالعتقاد و الجحود و الاستحلال فمن سب الله قالوا أنه لا يكفر لأنه ما اعتقد و الذي استهزأ بالدين لأنه ما اعتقد

من سجد لصنم لا يكفر لأنه ما اعتقد ومن بدل دين الله لا يكفر لأنه ما اعتقد ومن أعان الكفار على المسلمين لا يكفر لأنه ما اعتقد وهذه طريقة الجهمية الإناث، الجهمية نوعان : الجهمية الأولى و الجهمية الإناث..

مەسەلەی حوکم کردن بە جگە لەوەی الله دایبەزاندووە جا بە باوەڕبوون بێت پێی یان ئینکاریکردن یان حەڵاڵ کردن، وە جیاوازی نێوان وازهێنان لە حوکمی الله لە داوایەکی دیاریکراو یان لەنێوان گۆڕینی شەرعی الله و شەرع دانان بەوەی کە الله ئیزنی پێ نەداوە، الله تعالى فەرموویەتی ((ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون))

إبن عباس فەرموویەتی: (كفر دون الكفر)، هشام بن حجير ڕیوایەتی کردووە کە لەبەرکردنی خراپە، وە ئیمام أحمد رحمه الله و جگە لەمیش لە حفاظەکانی تر، لەگەڵ ئەمەشدا ئیخڵاص هەبووە لە گەیاندنی ئەم هەواڵە کە عبدالرزاق المصنف ڕیوایەتی کردووە لەڕێگەی معمر لەڕێگەی عبدالله ابن طاووس لەڕێگەی باوکییەوە لەڕێگەی ابن عباسەوە وتوویەتی [هي به الكفر] وە ئەمەش ئیسنادەکەی ڕاستە لەسەر زاهیری ئایەتەکە. ئەهلی سوننەت و جەماعەت کۆکن لەسەر ئەوەی هەرکەس شەریعەت اللەی گۆڕی و حوکمی کرد بە یاسا دەستکردەکان وە تەعویزی حوکمی الله و پێغەمبەرەکەی(صلى الله عليه وسلم) ی کردەوە بە یاسا دەستکردەکان [واتا بەکاری هێنان]، ئەوە ئەوکەسە شتێکی کردووە لەگەڵ ئەصڵی ئیماندا پێچەوانەیە و ئەمەش ئیجماعی لەسەرە کە زیاتر لە کەسێک لە حفاظەکان قسەیان لەسەر کردووە لەوانەش إسحاق بن راهوى و محمد بن الحزم و ابن تيمية و ابن كثير و هەندێکیتر وەک ابن حزم بە ئیجماع کە ئەم و جگە لەمیش باسیان کردووە هەرکەس حوکم بە تەورات و ئینجیل بکات و حوکم بە قورئان نەکات ئەوە کافر و موشریکە و دوو مسوڵمان لەسەری ناکۆک و ڕاجیاواز نابن، وە ئەمە حوکمی کردووە بە حوکمی اللەی مەنسوخ کراو و وە حوکمی نەکردووە بە حوکمی الله ی ناسیخ، هەرکەسیش حوکم بە حوکمی اللەی ناسیخ نەکات ئەبێتە کافر و موشریک بە ئیجماع و دوو مسوڵمان لەسەر ئەمە ناکۆک و ڕاجیاواز نابن، وە بەمشێوەیەش بۆ هەرکەس کە حوکم بکات بە یاسا دەستکردەکان کە دژی هەموو شەریعەت و ڕیسالەکانن، گۆڕینی دین کوفرە لە هەموو میللەتدا و بۆ هەموو شەریعەتەکانیش و ئەمەش هیچ جیاوازی لەسەر نیە لەنێو ئەهلی عیلم، وە بنەمایی کوفر چەند ڕوویەکی هەیە لەوانەش گۆڕینی شەرعی الله و دژایەتی کردن لە هەموو شەریعەت و ڕیسالەکان، الله تعالى فەرموویەتی: (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا)النساء ٦٠

وە لە وتەی الله تعالى: (فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا)النساء ٦٥

وە بەپێی ئەم یاسا دەستکردە سەردەمیانە بێت حەرامکردنی حەڵاڵێک کە ئیجماعی لەسەرە و حەڵاڵکردنی حەرامێک کە ئیجماعی لەسەرە و بە کافر دانەنانی کافر و دژایەتی ئەوەی کە پەیامبەران پێیهاتوون لە خۆشەویستی کافران و پشتگیری کردنیان بە شێوەیەکی مطلق و وەڵامدانەوە بۆ بەڵێننامەی دەوڵەتەکان لەوانەش حەڵاڵکردنی حەرامێک کە ئیجماعی لەسەرە و ئەمەش بەندێکە لە بەندەکانیان کە نیشتیمان بۆ هەمووانە و ئینسان تیایدا ئەوە هەڵدەبژێرێت کە دەیەوێت، هەرکەس ویستی ئیمان بهێنێت و هەرکەس ویستی با کافر بێت و ئەمیان پێشکەشی دەکرێت و ئەمیان پێشکەشی ناکرێت و جگە لەمانەش کە کافران فێربوون دەیکەن لەگەڵ مسوڵمانان و ئەمانەش هەمووی لەناو بەندەکانیاندایە لە یاسا دەستکردەکان، بەڵام هەرکەس وازی لە حوکمی الله تعالى هێنا بۆ شەهوەت یاخوود بە شەهوەت ئەوە ئەو جۆرەیە کە زانایان لەسەریان وتووە [كفر دون الكفر] لە مەسەلەیەکی تایبەت و دیاریکراو، وەکو حاکمێک یاخوود بڕیاردەرێک داوایەکی بۆ دەبردرێت بۆ نموونە پیاوێک کەسێکی کوشتبێت وە پێویستە حوکمی کوشتنی بەسەردا بردرێت و لەگەڵ ئەمەشدا حوکمەکەی لەسەر هەڵدەگرێت یان چاوپۆشی لێ دەکات و واز لە حوکمی الله دەهێنێت لەم مەسەلە تایبەتە کە جائیزی کردووە کە ئەوە حەڵاڵ بکات بێ ئەوەی کە شەرعی اللەی گۆڕیبێت و بێ ئەوەی ئەمە بکات بە شەرع بۆ خەڵکی چونکە ئەگەر کردی بە شەرع بۆ خەڵک ئەگەر تەنها لە یەک مەسەلەشدا بێت ئەوە کوفرە، گۆڕین(تبديل) شیرک و کوفرە (جا یەکجار بێت یان دووجار جیاوازی نییە)، بەڵام لێرەدا گۆڕی و بوو بە کافر و موشریک، بەڵام ئەمەی ئێستا وازی هێناوە [واتە لە

حوكمی الله] ئەوەیە كە طاووس و كورەكەی و كۆمەڵێك لە سەلەف باسیان كردووە كە [كفر دون الكفر]ــە، بەڵام وتەی ئەوەی كە دەڵێت بە كۆڕای زانایان ئەوەی شەریعەت بگۆڕێت [كفر دون الكفر]ـە ئەوە هیچ ئەصڵ و ئەساسی نییە، تەنانەت موڕجیئە لەپێشینەكانیش بانگەشەی ئەوە ناكەن، لە ئایەتی یەكەم لێرەدا الله تعالی وەسفی كردووە بە دووڕوویی و ئەمری پێكردوون بە كوفركردن بە طاغووت لە ئایەتی دووەمدا الله تعالی (نفی الله عنهم الإیمان- نەفی ئیمانی لێكردوون-)، وە بەڵگە لەسەر ئەم واتایانە زۆرن، وە پاشان شێخی ئیسلام إبن تیمیة ڕەحمەتی اللەی لێبێت فەرموویەتی: ئینسان هەركاتێك ئەو حەرامەی ئیجماعی لەسەرە حەڵاڵی كرد و ئەو حەڵاڵەی كە ئیجماعی لەسەرە حەرامی كرد یاخوود ئەو شەرعەی گۆڕی كە ئیجماعی لەسەرە ئەوە كافر و موڕتەددە بە كۆڕای فوقەهائەكان چونكە بەشتێك هاتوون كە دژی ئەصڵی ئیمانە بەڵكو ئەوەی بانگەشە بۆ ئەمە دەكات موڕجیئە سەردەمیەكانن كە لەسەر ڕێگای جەهمییەكانن، كە هەڵوەشێنەرەوەكانی ئیسلام ئەبەستنەوە بە بیروباوەڕ وجــحود و استحلال هەركەس جوێن بەالله بدات دەڵــێن كــافرنابێت چونكــە اعتقادی لەگەڵ دانیە جوێن دانەكەی وەئەوەی گاڵتە بەدین دەكات كــافرنابێت چونكە بەئیعتقادەوە نەیەكردوە وە ئەوەی سجدە بۆ بتێ بدات دەڵێن كافرنابێت چونكە بەئیعتقادەوە نەیكردوە وە هەركەس شەریعەتی الله بــگۆڕێت كافرنیە لەبەرئەوەی بەئیعتقادەوە نەیكردوە وەهەركەسێ یارمەتی كافران بدات بەسەر موسڵمانان كافرنیە چونكە بەئیعتقادەوە نەیكردوە، ئەمەی ڕێگە و ڕێبازی جەهمییەی الإناثە، جەهمییەكان دوو جۆرن: [الجهمية الأولى و الجهمية الإناث].

»تشریع چیە و حوكمی ئەو كەسەی تشریع دەكات، بە كورتی باسی دەكەین چونكە ئەمە بابەتێكی ئاشكراو ڕوونە.

تشریع واتە یاسادانان، یاسادانان_تشریع_ بە بێ ئیزنی الله تعالی و پێچەوانەی حوكمەكانی الله تعالی و كردنیان بە دەستور و نیزامێك كە حوكمی خەڵكی پێبكەن، كە ئەمە مەبەستەكەمانە بۆنمونە لابردنی حوكمی دەست بڕین و دانانی یاسای زیندانی كردنی یان لابردنی ڕەجم یان جڵدی زیناكەر بە یاسای (الخيانة الزوجية) ناپاكی یان بە ئازادكردنی و ژیانی ئازادی وە هەروەها یاساكانی تر..

بێگومان بە دەقی كەلامی الله تعالی ئەو كەسانەی كە یاسا دادەنێن و پێچەوانەی حوكمەكانی الله تعالی یە كافرن و دەرچونە لە میللەتی ئیسلام.

شێخی موجاهید _تركي بن مبارك البنعلي _تقبله الله_ لە شەرحی نواقض الاسلام، لە بڕگەی چوارەم باسی تشریع دەكات و دەفەرمووێت:

نتقل بكم الى الدركة الرابعة من دركات الحكم بغير ماانزل الله –سبحانه وتعالى-, وهى الدركة التشريع من دون الله-سبحانه وتعالى-, بأن يشرع الحاكم حكما غيرحكم الله –سبحانه وتعال-.

الاول: الدركة الثالثه: حكم بغير ماأنزل الله بصورته البديلية، قد يكون أتى به من أناس لم يشرعه هوانما شرعه غيره، أنما هو حكم به فهذا بدل، هذه الدركة التى والتى هى أخبث منها: وهى دركة التشريع، أنه يشرع الاحكام من دون الله -سبحان وتعالى-، وهذا أيضا مسألة مجمع عليها بين أهلى السنة والجماعة فى التكفير بها، من فعلها فهو كافر كفر ناقل عن الملة؛ قال الله -سبحانه وتعالى: {أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ} [الشورى: 21] فسماهم شركاء ينازعون -سبحانه وتعالى-فى التشريع -والعياذبالله-، هذا مع الله، فكيف اذا شرعوا من دون الله! لاحول ولاقوة الابالله.

لەگەڵتانا ئەچین بۆ پلەی چوارەم لە پلە كانی حوكم بە جگە ئەوەی الله تعالی دایبەزاندووە، ئەویش پلەی یاسادانانە بە بێ الله تعالی، بەوەی حاكمێك یاسایەک دابنێت بۆ حوكم كردن جگە لە حوكمی الله تعالی،

یەكەم: پلەی سێیەم: حوكم كردن بە جگە لەوەی الله تعالی دایبەزاندووە بە شێوەی بەدیل، دەكرێت كە خۆی داینەڕشتبێت و لەلایەن خەڵكی ترەوە بێت بەڵام ئەم بەكاری هێناوە و

حوکمی پێکردووە کەواتە ئەمە ئەو کەسەیە کە گۆڕینی کردووە. ئەم پلەیە کە لە پلەی پێشووتر پیسترە: پلەی یاسا دانان [التشریع] کە یاسا داپڕێژرێت و دابنرێت بە بێ الله تعالی، ئەم مەسەلەیە کە ئەهلی سوننە و جەماعە کۆڕان لەسەر تەکفیر کردنی، ئەوەی بیکات ئەوە کافرە بە کوفرێک کە لە میللەت دەری دەکات،

الله تعالی ئەفەرموێت -: { ئاخۆ ئەو (بێ باوەڕانە) هاوبەشانێکیان هەیە ئاینێکیان بۆ داناون کە الله ڕێگەی پێ نەداوە} [الشوری:٢١]

ناوی لێنان بە هاوبەشدانەران کە ململانێی الله تعالی دەکەن لە یاسادانان (پەنامان بە الله)، ئەمە لەگەڵ الله تعالی، ئەی باشە ئەگەر شەرعێکیان دانا بە بێ الله! لاحول ولاقوة إلا بالله. (وتەکەی تەواو بوو).

» د.عبدالقادر عبدالعزیز لە (رسالة الحكم بغیر ما أنزل ال وآثارە) کە حوکم نەکردنی کردبووە سێ بڕگە(ترک و تبدیل و تشریع) کە باسی ترک و تبدیل مان کرد ئێستا وتەکەی دادەنێین لەسەر تشریع:

بڕگەی سێیەم: المناط المكفر الثاني (تشريع مالم يأذن به الله): أي تشريع مايخالف شرع الله، وإذ قد تبين لك مما ذكرته في المسألة الثانية بهذا الموضوع أن التشريع للخلق من أفعال الله تعالى التي لايصح التوحيد إلا بإفراده بها كما قال تعالى (إن الحكم إلا لله) وقال تعالى (ولايشرك في حكمه أحداً). فبناء على ذلك يكون من شرع للناس من دون الله قد جعل نفسه شريكا لله في ربوبيته وألوهيته، ويكون قد نصب نفسه رباً للناس وكفر بذلك.

بنەمایی کافربوونی دووەم (بە یاسایی کردنی ئەوەی کە الله تعالی ئیزنی پێ نەیاوە) واتە یاسادانانێک پێچەوانەی شەرعی الله بێت، ئەگەر بۆت ڕوون بوویێتەوە لەوەی کە باسم کرد لە مەسەلەی دووەم لەسەر ئەم مەسەلەیە کە یاسا دانان بۆ دروستکراوەکان لە کارەکانی الله تعالی یە کە تەوحید نایەتە دی ئیللا بە دان نان بەمەدا نەبێت هەروەک چۆن الله تعالی فەرموویەتی: (إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّـهِ) یوسف ٤٠ واتە: گشت حوکم و بڕیارێک تەنهاو تەنها هی الله یە، دەبێ تەنها ئەو حاکم و بڕیار بەدەست بێت، وە فەرموویەتی: (وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا) الکهف ٢٦ واتە: هیچ کەس هاوبەش و شەریکی نیە لە حوکم و بریاریدا،

وە لەسەرئەم بنەمایە هەرکەس یاسا دانێت بۆ خەڵکی پێچەوانەی ئەوە الله تعالی، ئەوە خۆی کردووە بە هاوبەشی الله تعالی لە ربوبیەت و ألوهیەت، ئەوا خۆی داناوە لەجێی پەرستراو بۆ خەڵکی و بەوەش کوفری کردووە.

» سلیمان ناصر علوان لە باسی تشریع دا دەڵێت:

أن يُشرِّع لعباد الله أحكامًا لم يأذن بها الله، مثل: أن يشرع لهم ركعةً خامسة للظهر، أو يشرع لهم قِبلةً غير قبلتهم، أو يَسن لهم أنظمةً مضادة لحكم الله ورسوله: فهذا مُشركٌ كافرٌ كذلك، قال تعالى: {أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللهُ} [الشورى من الآية: 21]. وقال: {وَلا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا} [الكهف من الآية:26]. (والتشريع غير التبديل، فكل تبديل تشريع، وليس كل تشريع تبديلًا).

پێنجەم: یاسادانانە بۆ بەندەکانی الله یاسایانێک کە الله ئیزنی پێنەداوە، بۆنمونە: نوێژی نیوەڕۆ بکاتە بە پێنج رعکات، یان قیبلەی موسڵمانان بگۆڕێت بۆ قیبلەیەکیان بۆ دانێت یان یاسایانێکیان بۆ دابنێن کە دژایەتی الله و رەسولەکە پێ بکەن: جا ئەمە موشریکێکی کافرەهاوشێوەی ئەوانە، الله تعالی دەفەرموێت: {أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللهُ} واتە: ئاخۆ ئەو (بێ باوەڕانە) هاوبەشانێکیان هەیە ئاینێکیان بۆ داناون کە الله ڕێگەی پێ نەداوە. وە دەفەرموێت: اتە: هیچ کەس هاوبەش و شەریکی نیە لە حوکم و بریاریدا. (وە یاسادانان گۆرین نیە، گۆرینێک(تبدیل) یاسادانانە(تشریع)، بەڵام هەموو یاسادانانێک(تشریع) گۆرین(تبدیل)نیە).

الحمدلله تەواو بوو، سوپاس بۆ هەموو ئەو کەسانەیی یارمەتیان داین بۆ نوسینی ئەم ڕونکردنەوەیە..

براتان: پێویستی بە دوعایی خەیرە... لە دوعاکانتان لەبیرمان مەکەن

وصلى الله وسلم على نبينا محمد و على آله وصحبه أجمعين ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين

وآخر دعوانا أن الحمدلله رب العالمين